

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN SÖZEL İLETİŞİM BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

«Eskişehir İlinde»

Doç. Dr. Süleyman ERİPEK(*)

Giriş

Ülkemizde işitme engelli çocukların eğitimleri sağır- larında yoğunlaşmaktadır. Bunun yanısıra bazı bölgelerde normal okulların bünyesinde özel sınıflar bulunmaktadır. Ayrıca oldukça sınırlı sayıda bir grup işitme engelli çocuk normal okulların normal sınıflarına devam etmektedir.

1988-1989 öğretim yılında ülkemizde 2 8sağır- lar okul ve 2 ağır işitenler okulu bulunmaktadır. Sağır- lar okullarının tamamı yatılıdır. Ancak okullara gündüzlü devam eden öğrenciler de bulunmaktadır. Bu okullarda ilkokul düzeyinde eğitim yapılmaktadır. Bazı okullarda hazırlık sınıfları bulunmaktadır. Yine bazı okullar, da ilkokul sonrası meslek eğitimi veren ortaokullar bulunmaktadır. Bu okullara yaklaşık 6.500 öğrenci devam etmektedir. Normal okullar bünyesinde açılan 54 sınıfa ise yaklaşık 600 öğrenci devam etmektedir (Özsoy, 1989). Normal okulların normal sınıflarına devam eden öğrenci sayısı kesin olarak bilinmemektedir.

(*) Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

İşitme engelli çocukların bir bölümünün özel sınıf ya da normal sınıflara yerleştirilmeleri, kaynaştırma ilkesinin uygulanması çabalarının yanısıra sağır okullarının mevcut gereksinimi karşılayamamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim zorunlu eğitim çağına gelmiş pek çok işitme engelli çocuk bu okullara girebilmek için sırada beklemektedir. Ayrıca bazı bölgelerde gezici öğretmenlik uygulamasına benzer bir uygulamayla konuyla ilgili uzman ya da öğretmenler bu sınıfları ziyaret ederek sınıf öğretmenlerine gerekli yardımda bulunmaktadırlar.

Bu uygulamaların yaygınlığı bölgelere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bu yönüyle Eskişehir bölgesi belki de ülkemiz genelinde bu uygulamaları tipik olarak yansıtan bölgelerin başında yer almaktadır. Eskişehir'de işitme engelliler için biri Anadolu Üniversitesi bünyesinde olmak üzere iki okul bulunmaktadır. Bunlardan Üniversite bünyesinde olan İÇEM'de (İşitme Engelli Çocuklar Eğitim ve Araştırma Merkezi) kaynaştırma programı uygulanmaktadır. Bu okullara toplam 271 öğrenci devam etmektedir. Mevcut 5 özel sınıfa devam eden öğrenci sayısı 36, normal sınıflara devam eden öğrenci sayısı ise 29'dur.

Problem

Ülkemiz örneğinde de olduğu gibi, işitme engelli çocuklara özel eğitim olanakları çeşitli eğitsel düzenlemeler içerisinde sağlanmaktadır. Son yıllarda kaynaştırma yaklaşımı içerisinde işitme engelli çocukların mümkün olduğuncaya normal ortamlarda eğitilmeleri bir ilke olarak benimsenmiştir (Northern, 1984). Böylece işitme engelli çocukların topluma uyum sağlayabilmeleri, sözlü iletişim becerileri kazanabilme ve geliştirebilmeleri daha kolaylıkla mümkün olabilmektedir (Gearheart, 1984; Ling, 1978). Çünkü normal eğitim ortamlarında sözel iletişim daha yoğun olmaktadır.

Ülkemizde işitme engelli çocukların sözlü iletişim becerilerinin değerlendirilmesine ilişkin yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Bu konuda yalnızca Özsoy (1979) tarafından sağır okullarının 6. sınıflarına devam eden öğrenciler üzerinde yapılmış bir araştırma bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihte Türkiye'de Eskişehir Sağır Okulu'da dahil dokuz sağır okulu ve bu okulların 6. sınıflarına devam eden 271 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin tamamı araştırmanın kapsamına alınmıştır. Araştırmada öğrencilerin sözel iletişim becerileri 20 tam puan üzerin-

den değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda en yüksek puan 18, en düşük puan 2, ortalama puan 6,32 ve standart sapma 3.54 bulunmuştur.

Araştırmanın yapıldığı tarihten günümüze, sağırılar okullarında bireysel ve grup işitme araçlarının zenginleştiği, kullanımlarının daha yaygınlaştığı, resmen öngörülen sözlü iletişim (oral) yönteminin daha etkin bir biçimde uygulandığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra özel sınıf ve normal sınıf düzenlemeleri giderek yaygınlaşmaktadır. Ancak bugüne değin bu eğitsel düzenlemelerin işitme engelli çocukların sözlü iletişim becerilerine etkileri henüz araştırma bulgularına dayalı olarak değerlendirilebilmiş değildir. Araştırma önerisi bu gereksinimden kaynaklanmıştır.

Amaç

Araştırmanın temel amacı, 1989 yılında Eskişehir ili merkezinde özel sınıf ve normal sınıflara devam eden işitme engelli öğrencilerin sözel iletişim becerilerinin değerlendirilmesidir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Öğrencilerin sözel iletişim beceri düzeyleri nedir?
2. Öğrencilerin sözel iletişim beceri düzeyleri buldukları sınıf türüne göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Denekler

Araştırma kümesi, Eskişehir ili merkezinde 1989 yılında özel sınıflara devam eden, işitme kaybı 90 dB ve daha yukarı, 8-12 yaş grubunda olan işitme engelli öğrencilerden oluşmaktadır. Bu gruba giren öğrenci sayısı özel sınıflarda 20, normal sınıflarda 11 olmak üzere toplam 31'dir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada, öğrencilerin sözel iletişim beceri düzeylerine ilişkin elde edilecek bulgulara açıklık getirebilmek amacıyla, araştırma kümesini oluşturan öğrencilerin cinsiyet, yaş, işitme kaybı, işitme aracı kullanma durumu baba ve annenin öğrenim düzeyi ve sınıf dışında destekleyici hizmetlerden yararlanma durumları belirlenmiştir.

Öğrencilerin sözel iletişim becerilerini belirleyebilmek için dudaktan anlama (DA) ve konuşmanın anlaşılabilirliğine (KA) ilişkin bilgiler toplanmıştır. Bu amaçla ön denemeye geliştirilen 10 soruluk test, öğrencilere sözel olarak sorulup yanıtları teyp bandına kaydedilmiştir.

Banda kaydedilen öğrenci yanıtları iki kişilik bir jüri tarafından yarı yarıya dinlenerek DA ve KA puanları verilmiştir. Puanlar 10 üzerinden verilmiştir. Öğrencilerin kesin DA ve KA puanları iki jüri üyesinin verdiği puanların ortalamaları alınarak bulunmuştur. Daha sonra kesin DA ve KA puanların toplanarak toplam puan (TP) elde edilmiştir.

Araştırmada dudaktan anlama, konuşmanın anlaşılabilirliği ve toplam puanların ayrı ayrı dağılımları yapılmış, ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Öğrencilerin DA ile KA puanları; özel sınıf öğrencilerinin TP ile normal sınıf öğrencilerinin TP arasındaki farklılığı test etmek için z Testi kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Deneklerin Özellikleri

Bir önceki bölümde değinildiği gibi işitme engelli öğrencilerin toplam sayısı 31'dir. Bunların 20'si özel sınıflara, 11'i ise normal sınıflara devam etmektedir.

Özel sınıflardaki öğrencilerin 12'si erkek, 8'i kız; normal sınıflardaki öğrencilerin 7'si erkek 4'ü kızdır.

Her iki grupta da öğrencilerin çoğunluğunu 8-9 yaşlarında olanlar oluşturmaktadır. Özel sınıflara devam eden öğrencilerin 15'i, normal sınıflara devam eden çocukların 6'sı bu yaşlardadır.

Öğrencilerin işitme kayıplarının aritmetik ortalaması, özel sınıflarda 111 dB, normal sınıflarda 113 dB dir. (*)

Öğrencilerin çoğu her iki kulağında da işitme aracı kullanmaktadır. Özel sınıflarda 5, normal sınıflarda bir öğrenci işitme aracı kullanmamaktadır.

(*) Ölçümler ve ortalamaların hesaplanması Anadolu Üniversitesi Mediko Sosyal Öğrenci Hastanesi odyoloğu Hülya Ayderman tarafından gerçekleştirilmiştir.

Okul öncesi dönemde özel sınıf öğrencilerinden 4'ünün, normal sınıf öğrencilerinden 2'sinin anne ya da babası Anadolu Üniversitesi İşitme Engelli Çocuklar Eğitim ve Araştırma Merkezinde aile eğitimi programlarına katılmışlardır. Yine özel sınıflardaki öğrencilerin 3'ü, normal sınıf öğrencilerin 4'ü haftanın belirli günlerinde Rehberlik ve Araştırma Merkezinde gerçekleştirilen sınıf çalışmalarını destekleyici bireysel eğitim programlarına katılmaktadırlar.

Sözel İletişim Becerileri

1. Öğrencilerin dudaktan anlama (DA), konuşmanın anlaşılabilirliği (KA) ve toplam (TP) puanlarına ilişkin genel bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1
Dudaktan Anlama, Konuşmanın Anlaşılabilirliği ve Toplam Puanlar

	DA	KA	TP
En Yüksek Puan	8	8	16
En Düşük Puan	0	0	0
Ortanca	3	2	5
Ortalama	2.90	1.94	4.84
Standart Sapma	2.60	2.08	4.62

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, öğrencilerin sözel iletişim becerileri genellikle düşük bulunmuştur. DA ve KA puanları tam puan 10 olan öğrenci çıkmamıştır.

Öğrencilerin sözel iletişim becerilerinin genellikle düşük olması çeşitli nedenlerle açıklanabilir. Bunların başında, okul öncesi dönemde doğrudan çocukların ya da ailelerin düzenli ve sürekli bir eğitime tabi tutulmamaları gelmektedir. Bu eksikliği ilerideki okul yıllarında telafi etmek oldukça güç olmaktadır. Bunun yanında özel sınıflarda grup işitme araçlarının bulunmaması, bu sınıflarda görev yapan öğretmenlerin özel olarak yetişmemiş olmaları, olumsuz etmenler olarak dikkati çekmektedir.

Ancak, konunun Türkiye'deki geçmişi gözönünde bulundurulduğunda, günümüzde işitme engelli öğrencilerin çoğunun işitme

aracı kullanması, pek çok işitme engelli çocuğun normal sınıflara devam etmesi, işitme engelli çocukların eğitimi alanına öğretmen yetiştiren programların açılmış ve mezunlarını vermeye başlamış olması, daha önemlisi toplumda işitme engelli çocukların gerekli koşullar yerine getirildiğinde sözel iletişim becerileri kazanabileceklerine ilişkin inancın giderek yaygınlaşması, geleceğe daha iyimser bakılmasına neden olmaktadır.

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, öğrencilerin DA ve KA puanları ayrı ayrı değerlendirildiğinde DA puanları biraz daha yüksek gözükmektedir. Ancak uygulanan z Testinde ortalama arasındaki fark 0.05 düzeyinde manidar bulunmamıştır.

2. Özel sınıflara devam eden işitme engelli öğrencilerin toplam puanları ile normal sınıflara devam eden işitme engelli öğrencilerin toplam puanları Çizelge 2'de karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Çizelge 2
Özel Sınıf ve Normal Sınıf Öğrencilerinin
Toplam Puanları

	Özel Sınıf	Normal Sınıf
En Yüksek Puan	13	16
En Düşük Puan	0	0
Ortanca	3	4
Ortalama	3.95	6.45
Standart sapma	4.47	3.32

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, normal sınıflara devam eden öğrencilerin sözel iletişim becerileri özel sınıflara devam eden öğrencilere göre daha yüksektir. Nitekim uygulanan z Testinde toplam puan ortalamaları arasındaki fark 0.05 düzeyinde manidar bulunmuştur.

Bu durum normal sınıflarda sözel iletişim ortamlarının daha yoğun ve zengin olmasıyla açıklanabilir. Bunun yanında, normal sınıflara devam eden işitme engelli öğrencilerde işitme araçlarının daha yaygın olarak kullanılması, ailelerin eğitim düzeylerinin nisbeten daha yüksek olması olumlu etmenler olarak değerlendirilebilir.

Öneriler

Araştırma oldukça sınırlı sayıda bir öğrenci grubu üzerinde gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, elde edilen bulgular uyarınca şu önerilerde bulunulabilir.

1. İşitme engelli çocuklara mümkün olduğuncaya erken yaşlarda özel eğitim olanakları sağlanmalı.

2. Özel sınıflar normal sınıflarla birlikte ortak eğitim programları düzenlemeli ve uygulamalı.

3. Normal sınıflara devam eden öğrenciler için gezici öğretmenlik ya da kaynak oda hizmetleri düzenlenmeli.

4. Özel sınıflara grup işitme araçları sağlanmalı,

5. Sınıf öğretmenlerinin özel olarak yetiştirmeleri sağlanmalı.

6. Özel sınıflarda uygulanmakta olan özel eğitim programları yeniden gözden geçirilmeli.

Kaynakça

Gearheart, B.R. ve M.W. Weishahn. **The Exceptional Student In the Regular Classroom**. U.S.A.: Times Mirror/Mosby, 1984.

Ling, D. ve A.H. Ling. **Aural Habilitation**. U.S.A.: The Alexander Graham Bell Association for the Deaf, Inc, 1978.

Northern, J.L. ve M.P. Downs. **Hearing In Children**. U.S.A.: Williams and Wilkins, 1984.

Özsoy, Yahya. «Türkiye'de Sağırlar Eğitiminde Sözlü İletişim Yönteminin Etkililiği», Ankara: Yayınlanmamış araştırma, 1979.

Özsoy, Y., M. Özyürek ve S. Eripek. **Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Karatepe Yayınları, 1989.